

טוב. וקשה הלא אם הוא יטעה הכהנים לא יטעו ולא ישמעו לו להקריב. ויש מפרשים שמא ישהה מלגלח עד המועד ואסור להשהות את הטומאה (עפ"י תורי"ד; שפת אמת).

תא שמע והצרוע לרבות כהן גדול. והא כהן גדול דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי דתנן כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, שמע מינה נוהג צרעתו ברגל שמע מינה. מהשוואת הגמרא כהן גדול לרגל, ללמוד ממנו כשם שנוהג כהן גדול בדיני צרעתו כן נוהג כל אדם צרעתו ברגל, יש לשמוע שכל דיני אבלות אינם נוהגים בכהן גדול כשם שאינם נוהגים ברגל [ורק אם נעשה אבל קודם שנתמנה כהן גדול אפשר שאין עשה דכהן גדול יכול לדחות עשה דאבלות]. אך לא כן כתב הרמב"ם (אבל ז, ו). וצריך עיון גדול (מנחת חינוך רסד, כט).

וע' בשו"ת שבות יעקב ח"ג צג; הגהות חשק שלמה. וע' בישוב הקושיא בשו"ת אמרי אש או"ח קטו וב'שעורים לזכר אבא מרי' ח"ב עמ' קפב ואילך.

*

'כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל' – 'כי רק בשעת עבודה נדרש ממנו לבטל את רגשות הכאב הפרטי – מפני דעת ה' שבלב האומה; והן זו כל עצמה של משמעות העבודה. לא כן בשעת אכילה. כי האכילה נועדה להעלות את ההנאה הסובייקטיבית לדרגת עבודה סמלית. אך האונן על כורחו שרוי בצער, ומבחינה סובייקטיבית לבו כואב; ואי אפשר לו להגיע לכלל אותה שמחה, שאכילת קדשים באה לתת לה ביטוי'. (פירוש רש"ר הירש שמיני י, יג. וע"ע משך חכמה שם י, יח).

דף טו

'מנודין ומצורעין מה הן בתספורת'. המפרשים הקשו מה מקום יש להסתפק בדבר, הלא מקרא מפורש הוא שהמצורע ראשו יהיה פרוע; – יש אומרים שעיקר השאלה היתה על מנודים, ונקט מצורעים אגב שגרת הלשון. ויש כיוצא בזה בתלמוד (עפ"י ריטב"א). ויש אומרים שהספק הוא לפי רבי עקיבא שבסמוך שמפרש 'פריעה' לשון גילוי ולא גידול שער (עתוס' וריטב"א בשם רש"י).

ואם תאמר מהו זה שנסתפקו במנודה, הלא מפורש במשנה שהמנודה שהתירו לו חכמים נידויו מותר לגלח במועד – משמע שקודם הרגל היה אסור לגלח שאל"כ מדוע נתיר לו ברגל? ויש לומר שאין זו ראייה כי אפילו היה מותר לגלח בימי נידויו אין דרך לעשות כן מפני שהוא הולך נדהם ונזוף, והוצפה היתה נחשבת לו אילו יגלח (ריטב"א יג:).

'זבוני מיא בפקתא דערבות'. יש מפרשים 'פתקא דערבות' – מקום ציה שאין בו מים ומרוחק מן הישוב, וצריך להתרחק המנודה מהישוב (עפ"י פירוש ר"ש בן היתום. ובריטב"א משמע שבאו להורות להפך, שכיון שאין המים מצויים שם והכל באים ליקח ממנו, כל שכן בשאר מלאכות. וער"ח וערוך 'פתקא' ועוד). ומשמיענו שאין לו למכור אלא כדי מזונותיו בצמצום (נמוקי יוסף. וע"ע מגדים חדשים ברכות נד).

'מנודה שונה ושונן לו' – חוץ מד' אמותיו, שאסור לישב עמו בסמוך כדלהלן (עפ"י ריטב"א).

'מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיעה, אף כאן...' – כמו שנאמר וירא העם וינעו. ועל כן מתנענעים בשעת לימוד תורה, דוגמת מתן תורה שהיה ברתת ובזיע (עפ"י בעל הטורים יתרו כ, טו; רמ"א או"ח מה. וע"ע זור פינחס ריח: מחזור ויטרי תקח; ספר הכוזרי ב, פ).

בבאר ארבע מדרגות הללו – ע' חדושי הגר"א; צדקת הצדיק קצד; עלי שור ח"ב עמ' קה. ראשי תבות אימה יראה רתת זיע – רזיא היינו סודות התורה שבאים לגלות האש הפנימית, אש סיני הטמונה בכל דיבור בתורה, ולהן נצרך ביותר אימה יראה רתת וזיע (מהרע"כ שיח").

(ע"ב) 'מנודה ומצורע מה הן בכפיית המטה'. פירוש, אף על פי שאין שייך בהם הטעם של כפיית המטה שבאבל, מכל מקום כיון שעונותיהם גרמו להם ראוי להפוך מטתם כי נתרחקו מבני אדם ונהפך להם סדר בני אדם (ריטב"א).

זדלמא מנודה לשמים שאני דקיל. קיל? והאמרת רישא חמיר? ספוקי מספקא ליה ומדחי ליה. לפי מסקנת הראב"ד (מובא ברא"ש) עפ"י הברייתא בתענית (וכן כיוון הגרעק"א בגליון בראיתו זו) שאבל אסור בנעילת הסנדל, לכאורה יש להוכיח שלפי האמת מנודה לשמים קיל טפי, שהרי מפורש בכתוב (תבוא) 'אולך אתכם ארבעים שנה במדבר... ונעלך לא בלתה מעל רגלך' הרי שנעלו במדבר [ודוחק לומר דהמדובר על טף בלבד. וגם אין לומר שהיה מותר כדן מהלך בדרך, שהרי עמוד הענן פינה הדרך ויישרה], ומוכח שמנודה לשמים קל יותר ומותר בנעילה.

*

'רבי שמעון אומר: 'שלמים' – בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן' – 'במדרש רבה (ויקרא, ז): אמר ר' אבא בר יודן: כל מה שפסל הקב"ה בבהמה הכשיר באדם; פסל בבהמה עוורת או שבור או חרוץ או יבלת, והכשיר באדם – לב נשבר ונדכה. אמר ר' אלכנסדרי: ההדיוט הזה אם משמש הוא בכלים שבורים – גנאי הוא לו, אבל הקב"ה כלי תשמישו שבורים שנאמר קרוב ה' לנשברי לב, הרופא לשבורי לב, ואת דכא ושפל רוח, זבחי אלקים רוח נשברה, לב נשבר. עכ"ד.

ויש להבין מאי סלקא דעתין לדמות שבירת לב באדם לשבור בבהמה שהוא חסרון בגופו, עד שהוצרך לומר לרבותא 'לב נשבר ונבזה אלקים לא תבזה' – מכלל שהיתה סברא להיפוך. וביותר מה שאמר ההדיוט הזה אם משתמש בכלים שבורים, ומשמע שהקב"ה סובל הגנאי. ואינו מובן מהו הגנאי בלב נשבר, ובדאי לא בדרך צחות הלשון להיות לשון שבור נופל על הלשון נשבר אמר המדרש כן.

ונראה דהנה אמרו ז"ל אונן אינו משלח קרבנותיו שנאמר 'שלמים' – כשהוא שלם ולא כשהוא אונן. ואינו מובן למה יקרא אונן חסר, דבודאי אין הפירוש שחסר לו קרובו שמת דא"כ אף יום שלאחריו נמי.

אך נראה דהנה צורת האדם להיות עובד את ה' בנהירו דאנפין, בשמחה בחדוה וברננה, כמו שכתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. וצריך להיות דוגמא דלעילא – עוז וחדוה במקומו. וכשהוא אונן רח"ל ושריא בעציבו הרי חסר מצורת אדם.

והנה בוהר הקדוש (ח"ג ח.) הקשה, בר נש דעבר על פקודא דמאריה, על פקודא דאורייתא, ותב לקמי דמאריה – במאן אנפין יקום קמיה, הא ודאי ברוח תבירא ברוח עציב אן הוא שמחה אן הוא רננה? ותיריך דהכהנים והלויים משלימים בעדו. ע"כ. ולפי האמור תובן קושית הזוה"ק ביותר, דתפילה היא במקום קרבן, וכמו בקרבן אונן אינו משלח קרבנותיו, וזה דכתיב ביה (איכה ג): מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו – איך יבוא להתפלל ולבקש רחמים על עצמו. ולפי זה שפיר יובן הסלקא-דעתך לדמות שבירת הלב באדם לשבור בבהמה, שגם זה נחשב חסרון בצורתו – על זה באה ההבטחה שאעפ"כ 'אלקים לא תבוה' ותפילתו מתקבלת אף שקרבן אונן אינו מתקבל... (שם משמואל אמור תרע"ב).

דף טז

'את ופלניא...' – התובע והנתבע (נמוקי יוסף).

'זימנא בתר זימנא דכתיב קראו שם, פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד'. הנמוקי-יוסף מפרש, כך אמר הנביא: אל ישמח מלך מצרים ממה שנבוכדנצר נתן לו זמן להלחם עמו פלוני ולא בא, שאעפ"י שהעביר המועד – עוד יבוא. וכן היה, שנפלו בידו בזמן שני. נמצא שדרך המלכים להאריך זמנם, וכל שכן ישראל שדרכיהם דרכי נועם, יש להם להאריך אפם ולא לנדות מיד כשלא בא במועד שנקבע בתחילה אלא יתנו לו זמן נוסף (וע"ע בריטב"א).

'זמנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא ואתי ואמר לא מיתחזי כלישנא בישא, דכתיב העיני האנשים ההם תנקר'. לפי פשוטו שעל עצמם אמרו כן כאדם התולה קללתו בחברו, אין בדבריהם משמעות של חוצפה ולא לשון הרע. ונראה שפירשו בגמרא שנתכוונו על משה אלא שכינה הכתוב 'האנשים ההם' כאילו אמרו כן על אחרים. וזהו שנאמר ויחר למשה – כי קללוהו בניקור העין (עפ"י נמוקי יוסף; מהרש"א. וע"ע רש"ש).

'דהכי סברא דגברא רבה' – כך דעתו של פלוני הרב לנדותך. שאם לא יאמר כן השליח אין להאשים את זה שלא חש לדבריו לפי שסובר שאומר השליח מדעתו (נמוקי יוסף).

'אורו מרוז... ארו ארו... בד' מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז' – לכך אין כתוב ותשר דבורה לה' כמו בשירת הים ובשירת דוד, אלא ותשר דבורה סתם – כי אין הקב"ה מייחד שמו על הקללה. [ועוד לפי שנסתלקה ממנה שכינה באמצע השירה, כמו שאמרו בפסחים ס:]. (עפ"י משך חכמה הפטרת בשלח).

'זמנלן דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה...' –

'... וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות אדם ששמועתו רעה והעם מרננים עליו שהוא עובר על העריות, והוא שיהיה קול שאינו פוסק כמו שביארנו, ולא יהיו אלו אויבים ידועים שמוציאין עליו שמועה רעה. וכן מבזין את זה ששמועתו רעה ומחרפין את יולדתו בפניו. וכן יש לדיין תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים ומאבד ונותן כפי מה שיראה לגדור פרצות הדת ולחזק